

Daan Stoffelsen

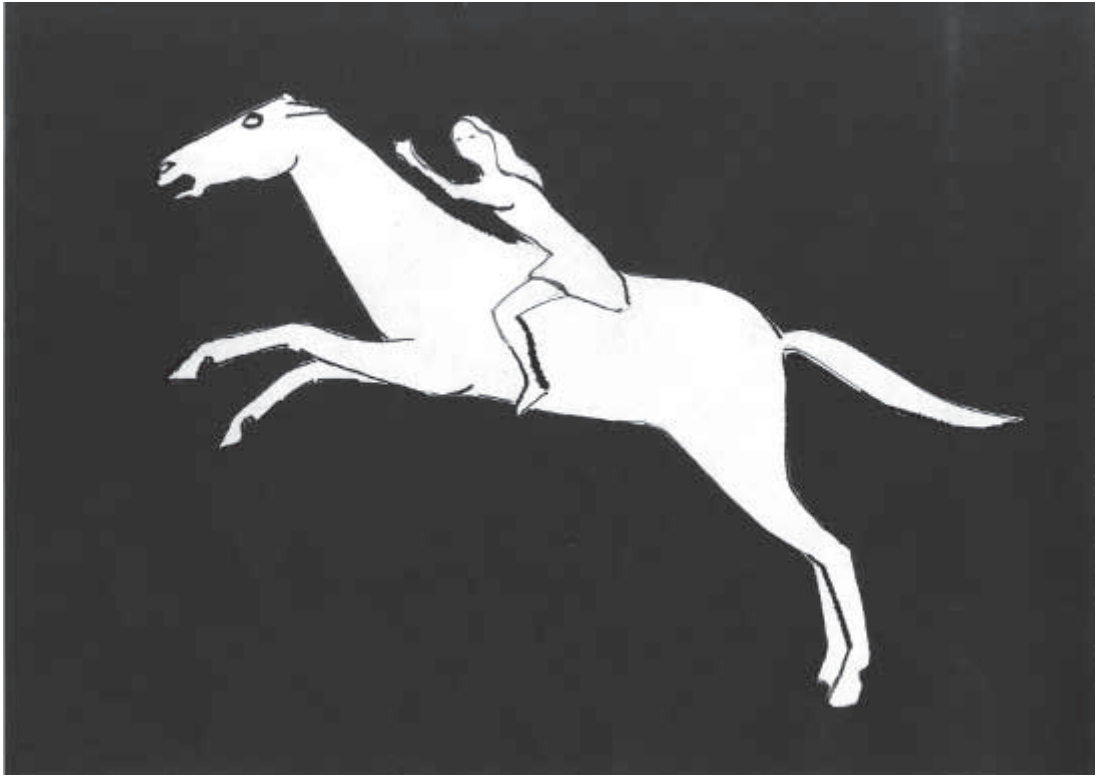
Veroverd door een paard

In de rubriek 'In de kast' houden uiteenlopende figuren uit de wereld der letteren hun pleidooi waarom een bepaalde tekst of auteur opnieuw de volle aandacht verdient. Vergeten werken komen boven water en op bekende werken wordt een verfrissende blik geworpen. De beurt is dit maal aan Daan Stoffelsen, oprichter van Recensieweb en redacteur bij De Revisor. Hij grijpt de gelegenheid aan om via AKO Literatuurprijswinnaar De Nederlandse Maagd van Marente de Moor te pleiten voor aandacht voor de roman Our horses in Egypt van Rosalind Belben. Stoffelsen illustreert hoe deze roman en De Nederlandse maagd op verschillende manieren met elkaar verbonden zijn en waarom Our Horses in Egypt een roman is waardoor wij ons moeten laten veroveren.

In de roman die de AKO Literatuurprijs 2011 won, *De Nederlandse maagd* door Marente de Moor, speelt een paard een bijrol. Tenminste, er is zoveel in deze roman dat overrompend meer indruk maakt: geheimen, dreiging, geweld en seks, de Eerste Wereldoorlog als trauma, de Tweede als dreiging, de beheerste agressie van de scherm sport en de gemoedelijk-duistere omgeving van nazificerend Duitsland. Een Nederlands meisje dat zich verder wil bekwamen in de scherm sport. En humor, en goede zinnen.

Dus dat paard, een Trakehner ('het edele Pruisische soldatenpaard'), lijkt niet zo belangrijk. Het staat daar maar, en wordt bereden. Maar het krijgt een rol als het meisje uit de titel in een onbezonnen bui het dier beklimt, en er door hem wordt afgeworpen. Het krijgt een hoofdrol op het einde van de roman, als de vader van het meisje, inmiddels vrouw geworden, haar komt ophalen. Hij herkent het paard als het paard waarmee haar Duitse gastheer, de schermmeester en huzaar, zijn oud-patiënt en vriend, het slagveld had betreden. Maar dat kan niet, en hij weet het.

Op dat moment ging ik teruglezen, en zag ik opeens in het openingshoofdstuk, een brief aan een oude vriend: 'Ik heb je paard niet gevonden.' Dat paard, daar ging het om, en ook weer niet. Het paard is een motief binnen het krachtenspel van leven en dood, moed en overlevingsdrang dat De Moor creëert, een aanzet tot een existentiële vraag. Je kunt je ook prozaïscher vragen stellen bij de geschiedenis van het paard en de huzaar: was er dan nog cavalerie in die vernietigende loopgravenoorlog? Niet heel lang meer, is een antwoord, en daarmee kom ik op het iets oudere boek in mijn boekenkast dat ik graag onder de aandacht breng. Ik kwam er op via een weblog, Daniel Greens

Illustratie: Geesje Kuit

The Reading Experience. Green is een oude zeurpiet met een scherpe analyse en een voorkeur voor experimentele literatuur. Een paar jaren geleden begon hij een blogpost nogal voorzichtig, overdadige krantenrecensietaal ontkrachtigend, maar hij werd langzaamaan bijzonder enthousiast, of in ieder geval enthousiasmerend over de stijl en verteltechnieken van *Our Horses in Egypt* (2007), de zevende roman van de mij volstrekt onbekende Britse schrijfster Rosalind Belben. Ik heb het besteld bij de boekhandel, en nu staat het in mijn kast.

De roman speelt grotendeels in 1922. De oorlog is al even voorbij, aan het westelijke en aan het koloniale front. Egypte is behouden, Palestina is gewonnen, de doden zijn geëerd en de overwinnaars zijn teruggekeerd. Maar niet alle Engelse overlevenden zijn terug: tegen de gedane beloftes in heeft de regering de paarden niet gerepatriëerd. Ook een bruine merrie met witgespikkelde snuit, in Dorset gerecrueteerd voor de vrijwillige cavalerie (ja, dat kon blijkbaar), en ingezet bij een handvol veldslagen in Egypte en Palestina, is achtergebleven. Griselda Romley laat het er niet bij zitten. Philomena is haar paard; ze zal haar vinden en terugbrengen. En nee, dat is geen kwestie van sentiment, maar van verantwoordelijkheid.

(Dat is al een opmerkelijk gegeven: verhulde emoties zijn vaak interessanter dan openlijke, en er is een overeenkomst met de gevoelens van de schermmeester en hu-

zaar in De Moors boek. Dondert het mij of mensen liefde voelen of woede, als ze *moeten*, dan wordt het interessant.)

Parallel aan het verhaal van Griselda's reddingsactie beschrijft Belben Philomena's veldtocht. De absurditeit van de eerste onderneming en de onvoorstelbare ontberingen van de tweede geven *Our Horses in Egypt* een merkwaardige mengeling van geaffecteerde ironie en een keiharde directheid. Terwijl Griselda, op weg naar Egypte, haar zuster schrijft dat ze ziek is en aan de zorg van nonnen is toevertrouwd, draaft Philomena voor het eerst de vuurlinie in.

Burdock sent her straight into the fallen ... a wounded, Roman-nosed bay swerved across "A" Troop's front and collapsed. Philomena jumped him, a bay with a white race ... for a split second, as Conker, for it was he, struggled to raise his head, she met his eye ... and Private Burdock was using his sword industriously, leaning forward to stick backs, remaining so until the blade pulled out ... not for nought, all that drill. Daggers were thrust at Philomena, and at her reins. Rifle butts reared to club her legs. (Belben 2008: 108-109)

Dan zijn ze plots door de vijandelijke linie heen, om slechts een gewonde kameel te zien weglopen, 'making a ghastly noise'. Het zijn, en dat wekte zowel Greens interesse als de mijne, snippers informatie, snapshots zonder bijschrift; het is een perspectief dat geen overzicht of inzicht pretendeert, maar de werkelijkheid toont in haar chaotische gefragmenteerdheid. En toch weet Belben, door te variëren in register en in elke zin het zwaartepunt elders te leggen, er meer van te maken dan een opsomming. Daarmee maakt ze het de lezer niet makkelijk, maar het brengt wel spanning en humor in het verhaal.

Die humor overheerst in de Griselda-hoofdstukken. "She was ill on board? Was it grave?" "Her inside." (...) Ma digested this. "Oh," she said, "People like us don't go to hospitals, or to nuns." (Belben 2008: 127) Dat minimum aan volzinnen, die niet zelden volkomen langs elkaar heen lopen, geeft dialoog na dialoog een overtuigend beeld van de onthechte hogere klasse, en versterkt de indruk van de absurditeit van Griselda's onderneming. Moet een mens nu echt zo ver reizen voor een dier, waarvan het niet eens zeker is dat het nog leeft, en dat schier onvindbaar is tussen de tienduizenden afgedankte legerpaarden?

Belben kreeg mij zover die vraag bevestigend te beantwoorden. Geen mens zou overleven wat die paarden moeten doorstaan, onbeslagen door rotslandschappen marcherend, met onbehandelde wonden, zonder rust en met halve rantsoenen. Een mens zou die neergang van licht arrogante adel tot slachtrijp beest met een zelfmoord afgebroken hebben, maar dat middel ontbreekt Philomena.

Het mooie is, maar dat moet je niet willen weten bij het lezen van zo'n roman, dat er echt een Griselda is geweest. Dorothy Brooke verloor vanaf 1930 duizenden afgebeulde legerpaarden uit hun lijden. Dat feit laat Belben spiegelen in de laatste hoofdstukken van de roman. Daar lossen de gruwelijkheden en de grappen op in een trieste

onuitsichtelijkheid en wordt Griselda's missie, in al haar sentiment en redelijkheid, volkomen invoelbaar.

Terwijl de spanning oploopt of het paard, dat Damascus in 1918 nog bereikte, en haar eigenares, die door geldgebrek genoodzaakt is terug te keren, elkaar nog bij leven zullen treffen, dringt zich bij mij de overtuiging op dat de dood nog de meest genadige verlossing zal zijn.

Het zijn niet alleen het paard en de naïeve berijdster ervan, of de hoofdrolverwaring die *De Nederlandse maagd* met *Our Horses in Egypt* verbindt. Het is ook het obscure van de gegevens, in eenzelfde tijdvak, de indringende aanwezigheid van oorlog, jaren erna nog. Zelfs die vraag van leven, dood en genade verbindt die twee toevallige boeken in één boekenkast.

Een grote prijs zoals De Moor ontving, heeft Belben niet gekregen. Bij Belben is het paard een hoofdrolspeler, en de existentiële vraag doet minder theoretisch aan, doordat de strijd en het overleven voelbaar zijn gemaakt. Maar bovenal is haar boek minder *mainstream* door de stijl. Haar humor en haar actie is taliger, kunstmatiger, moeilijker, en directer. *Our Horses in Egypt* heeft daardoor iets stugs en hards, iets onverzettelijks. Dat zal lezers en juryleden afgeschrikt hebben, maar wie eenmaal door de eerste veldslag heen is, zal zich laten veroveren door dit bijzondere boek. En die prijs zij Belben van harte gegund.

Literatuur

Belben, R., *Our Horses in Egypt*, London 2008.

Moor, M. de, *De Nederlandse maagd*, Amsterdam 2010.